

Skatte- skolan

Luften är fri – brukar barn säga och vifta retsamt framför någons ansikte. Problemet är att den är just fri – men att smutsa ner den skadar de som finns i närheten. Därför finns miljö- och energiskatter. Men hur höga de är bestäms godtyckligt.

EXTERNNA EFFEKTER LEDER TILL SKATTER UTAN BROMS

VAD?

→ **EXTERNNA EFFEKTER HANDLAR OM** hur någons konsumtion påverkar någon annan, ofta på ett negativt sätt och utan att denne behöver betala för det. Ett exempel är när en producent stör omgivningen genom miljöfarliga utsläpp utan att de som påverkas av det får någon kompensation. Det beror på att luft, vatten och natur betraktas som fria resurser. Men egentligen är de ju inte det eftersom utnyttjandet påverkar någon annan och det är i grunden inte rättvist. I en perfekt marknadsekonomi hade marknadsvärdet motsvarat priset på varan, men eftersom luft och hav är gratis får man i stället en överkonsumtion av dem. Det innebär att utnyttjandet av knappa resurser inte blir effektivt.

VARFÖR?

→ **SVÅRIGHETEN ÄR ATT** bestämma hur hög miljöavgiften ska vara för att avspegla förstörelsen som sker. Ett sätt är att fråga de som berörs: Hur mycket värderar du den här nedsmutsningen? Men det görs inte. I stället sätter politikerna en skatt på nedsmutsningen värderad mellan tummen och pekfingeret. I en demokrati fungerar det hyfsat. Folk röstar på partierna och röstfördelningen avspeglar samhällets miljöintresse. Men det finns ett annat problem: Man blandar ihop miljöeffekten med att man har en bra skattebas som kan ge pengar. Politiker vill alltid ha mer pengar och det är bra att kunna höja skatten på något som många tycker är negativt. Därför finns det en risk att de överbeskattar.

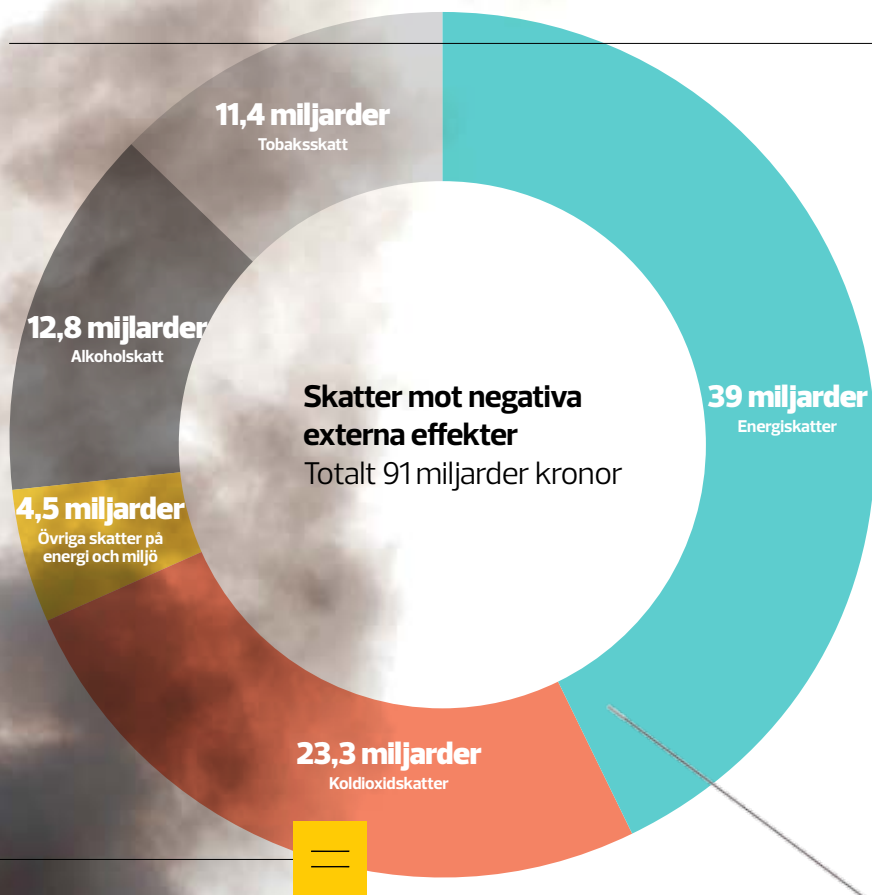
HUR?

→ **EXTERNNA EFFEKTER ÄR GRUNDEN** för alla miljö- och energiskatter och de är ett sätt att kompensera för utnyttjandet av våra fria resurser. Det finns två metoder för att begränsa användandet: Du kan totalförbjuda vissa utsläpp eller gifter. Eller så får producenterna betala för att de smutsar ner. Det är stor skillnad mellan de två idéerna. Vissa anser att man inte ska kunna köpa sig fri från att smutsa ner i naturen. Andra anser att man kan tillåta en del nedsmutsning om man kompenserar ordentligt för det, och då konsumeras det dessutom kanske lite mindre. Men i båda fallen har man problem med att bestämma hur mycket man ska dra ner på konsumtionen.

Foto: Shutterstock

”

I en färsk rapport från Timbro bedöms energi- och koldioxidskatterna vara dubbelt så höga som det som kan motiveras av negativa externa miljöeffekter.

Överskattat? Diagrammet här bredvid visar att skatteintäkterna från skatter mot externa effekter med råge räcker till för att finansiera statens kostnader för försvar och för rättsväsendet på tillsammans 87 miljarder kronor (siffror från 2014).

Dick Kling är nationalekonom och var tidigare moderat statssekreterare under regeringen Bildt. Han var ordförande för Skattebetalarna 2007–2016.

EFFEKT

→ **MILJÖ- OCH ENERGISKATTERNA** kan höjas så mycket att du får en för låg konsumtion av något som människor egentligen vill ha. Ett exempel är fallet med bilism – för många är det praktiskt, rentav nödvändigt. Men blir bensin och diesel för dyrt kan det i längden innebära att det inte lönar sig att ta ett jobb längre bort utan det är bättre att leva på bidrag. Höga bränsleskatter riskerar också att skada företagare som jordbrukare och åkare, som får sämre lönsamhet.

Ett annat problem är att om ett land har en energiskatt som är för hög kan företagen flytta till ett annat land där de slipper skatterna. Då har vi inte åstadkommit någon miljöförbättring utan bara trängt ut företag till andra länder.

För att undvika utflyttning kan vissa energiförbrukare få undantag genom lägre skattesatser. Men det kan innebära att konsumenterna får höga energiskatter medan storförbrukande industrier får låga.

Också tobaks- och alkoholskatter är avsedda att minska negativa externa effekter som passiv rökning, ökade sjukvårdskostnader och ökat våld. Om de skatterna höjs för mycket uppstår problem med smuggling och svartabörshandel.

Generellt finns en tendens att politiker i stället för att söka en optimal skatt försöker maximera skatteintäkterna. De höjer miljö- och energiskatter tills andra negativa effekter som företagsutflyttning, svarthandel, eller negativa opinionsyttringar blir för stora.